

Fecr Yayınları: 351

MÜ'MİN ŞAHSİYETİN İNŞASI BAĞLAMINDA
KUR'AN'DA DUA

Derya GÜNEY

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika no:13178)

Kapak ve Mizanpaj
FCR

Baskı ve Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cd. Uğurlu İş Merkezi No: 97/24
Tel: 0 312. 341 00 02 İskitler/ANKARA
(Sertifika no: 14721)

1. Baskı: Nisan 2020

ISBN: 978-605-7570-90-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0 312) 310 08 60 - Fax: (0 312) 311 47 89
web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

MÜ'MİN ŞAHSİYETİN İNŞASI BAĞLAMINDA
KUR'AN'DA DUA

Derya GÜNEY

Ankara 2020

Derya Güney

1970 yılında İzmit'te doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı şehirde tamamladı. 1991 yılında İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden mezun oldu. 1994-1996 yılları arasında Amerika'da yaşadı. Bir dönem Amerikalı Müslüman ailelerin çocuklarına Peygamberler Tarihi ve İslam Ahlakı dersleri verdi. Yurda dönüşünün ardından, bir süre İngilizce öğretmenliği yaptı. 2004-2011 yılları arasında haftalık olarak gazete yazıları yayımlandı. 2005'te Davranış Bilimleri alanında, "Ana -Baba Eğitim Düzeyinin Ergenin Aile Algısı Üzerindeki Etkisi" ni inceleyen bir tez hazırladı. 2008-2016 yılları arasında muhtelif dergilerde aylık olarak yer alan makaleleriyle yazı hayatına devam etti. Radyo ve televizyon programları hazırlayıp sundu. 2009 yılında Suriye'de Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dil Enstitüsü'nde Arap dili derslerine katıldı. 2018'de İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı'nda "Mü'min Şahsiyetin İnşası Bağlamında Kur'an'da Dua" (elinizdeki kitap) konulu teziyle yüksek lisansını tamamladı. Halen aynı üniversitede doktora çalışmalarını sürdürmektedir. Ulusal ve uluslar arası ölçekte yayın yapan dergilerde kitap kritikleri yayımlanmıştır. Evli ve üç çocuk annesidir.

Eserleri:

Küçük Misafirlerime O'nu Anlattım (2005)

Babamın Dua Kitabı (2017)

Can Yoldaşıma...

SUNUŞ

Dünya üzerinde geride bıraktığım yarım asır boyunca hayatıma bir bir nazil olan dualarım oldu.

O'nunla kurduğum ilişkiyi anlamlandıran, yaşadıklarımın bir tür izdüşümü gibi hissettiğim dualar. Kur'an okumalarım esnasında içten içe o duaların isimli ve isimsiz kahramanlarına hep hayran oldum. Allah'ın onları övüp takdir edişini her okuduğumda. O sebepten olsa gerek, yüksek lisans derslerimiz devam ederken, değerli Hocam Prof. Dr. Yaşar Düzenli'nin "dua" konusuna çektiği dikkat bana bambaşka şeyler söyledi. Her biriyle tanışma maceramı küçük öykücüklerde anlatıp kaleme aldığım dualar, yeniden dünyama giriyordu. Ama bu kez duanın ne'liğini sorguluyacaktım. İnsan-Allah ilişkisinde duanın durduğu yeri anlamaya çalışacaktım. Tez konuma karar vermiştim.

İşte elinizdeki çalışma, o yüksek lisans tezinin kitaba dönüşmüş halidir. Yazımının üzerinden geçen iki yıl sonunda yayımlama kararı alırken oluşturduğum formatta, tezde yer verdiğim meallerin çeşitlendirilmesi dışında tezin aslına sadık kaldım. Meal vermem gereken yerlerde tezin orijinalinde mevcut olan merhum Muhammed Esed'in mealine ilave olarak, Prof. Dr. Mustafa Öztürk'ün mealini ile Prof. Dr. Hasan Elik-Dr. Muhammed Coşkun'un ortak çalışması olan tefsîrî çeviri yöntemiyle hazırladıkları eserden istifade ettim. Dilsel anlamda tashihiyi uygun gördüğüm bazı küçük değişiklikler ise, üzerinden geçen zaman sonunda doğal olarak gözüme çarpan eksikliklerin giderilmesinden ibarettir. Çalışmanın girişinde yer alan, araştırmanın konusu,

amacı, problemi gibi başlıklara ve içeriklere dokunmamayı özellikle tercih ettim. Çünkü bunların tümü, benim nazarımda okuyucuyu çıkarmak istediğim yolculuğun ilk adımlarıdır.

Tezimi tamamladığım günlerde satır satır okumakla kalmayıp, teknik konulardaki destekleriyle her zaman yanımda olan değerli eşim Yılmaz Güney'e, kitaplaşma sürecinde aynı fedakarlığı gösteren sevgili kızım Esmâ Güney Aksoy'a, dostluğu ve yüreklendirmesiyle zor zamanlarımdan sesiz kahramanı "sıra arkadaşım" Serhan Osmançelebioğlu'na, ihtiyaç duyduğumda desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili arkadaşım Arap dili uzmanı Ayşe İbrahimioğlu Güner'e ve her şeyin ötesinde bu çalışmanın okuyucusuyla buluşması için beni her fırsatta teşvik eden değerli Hocam Prof. Dr. Yaşar Düzenli'ye tekrar tekrar teşekkürü bir borç bilirim.

Bu eserin, okuyucusunda Kur'an'ın inşa etmek istediği mü'min şahsiyete ve onun duasına dair bir tasavvur oluşturmaya vesile olması duasıyla...

Derya Güney
İstanbul, 2020

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
KISALTMALAR LİSTESİ	10
ÖN SÖZ	11

GİRİŞ	13
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE AMACI	17
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAYNAK ANALİZİ	22

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	25
1.1. Duanın Sözlük Anlamı	29
1.2. Duanın Terim Anlamı	42
1.3. Dua Kavramıyla Yakın Anlamlı Kelimeler	43
1.4. Dua Kavramıyla Zıt Anlamlı Kelimeler	54

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'IN ALLAH TASAVVURUNU İNŞA SÜRECİ VE DUA KAVRAMI	59
2.1. Cahiliye Araplarının İbadet Anlayışları ve Allah Tasavvurları	59
2.2. Allah Tasavvuru ve Dua Anlayışının Birlikte İnşası	70
2.2.1. İlk Davet ve İlk Dua	70
2.2.2. Dua ve Kulluk	78
2.2.3. Uzak Allah Tasavvuru ve Dua	85
2.2.4. Geçici Monoteizm ve Dua	88
2.2.5. Dua ve İcabet	95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DUA ALGISI ÜZERİNDEN KUR'AN'IN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ŞAHSİYET İNŞASI 101	
3.1. Mutlak Ben ve İnsan	102
3.2. Duanın Ahlakîliği	108
3.2.1. Nesnelere Dünyasının Bir Parçası Olarak İnsan	111
3.2.2. Bir İrade Beyanı Olarak Dua	120
3.2.3. Şahsî Sorumluk ve Eylem	125
3.3. Bir Bütünün Parçası Olarak Mü'min Şahsiyet ve Dua	131
SONUÇ	137
KAYNAKÇA	143

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
as	: Aleyhisselam
b.	: Bin (ođlu)
b.a.	: Eserin bütününe atıf
Bkz.	: Bakınız
bkz.: yuk	: Yukarıya bakınız
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
C.Ü.	: Cumhuriyet Üniversitesi
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Haz.	: Yayına hazırlayan
Hız.	: Hazreti
s.	: Sayfa
Sad.	: Sadeleştiren
t.y.	: Tarih yok
thk.	: Tahkik eden
v.	: Vefatı
v.d.	: Ve diğerleri
y.y.	: Basım yeri yok

ÖN SÖZ

Din, insanın varlığını anlamlandırır, tüm varoluşa dair sorularına cevap verir; bir anlam arayışı içinde kendisine yol bulmaya çalışan insanın, varlıkla kurduğu ilişki biçimlerini düzenler. Bu bağlamda, insanın dinî inanışın zirvesindeki güçle kurduğu irtibat, aslında bir ilişkiler yumağı olan bu dünyadaki en özel ilişki biçimidir. İşte bu yüzden dua, tarih boyunca kendisini dindar olarak tanımlayan insanların, inançlarının kaynağı olan güçle kurdukları ilişkide son derece önemli olmuştur. Sadece dindar olanların değil, mutlak bir gücün varlığına bir biçimde inanan herkesin, az ya da çok, gizli ya da açık, o tam olarak kavranamaz ancak bir o kadar da yadsınamaz kudretle dua yoluyla irtibata geçtiği bilinen bir gerçektir. Konuya ilişkin bireysel ve toplumsal tecrübelerimize ilave olarak, insanın dünya üzerindeki yolculuğu ve o yolculuktan geride bıraktığı izlerden oluşan insanlık hafızası da bizi aynı gerçeğe ulaştırır: Genel olarak insan, inandığı üstün güçle bağlantı kurmaktan, onunla irtibata geçmekten asla vazgeçmemiştir.

İnsanın inandığı üstün güçle irtibata geçişteki yol ve yöntemi, kullandığı ifadeler, ibadet ve duaları, onun inancının temellerine dair kodları deşifre eder. Muhataplarını Allah'a dair algı, tasavvur ve değerlerin şirk esası üzerine oturduğu bir vasattan, tevhid merkezli bir anlayışa taşıyan Kur'an; nihai noktada bir dönüşüm ve bir şahsiyet inşası gerçekleştirmiştir. Kanaatimizce, Kur'an'ın dua anlayışı üzerinden inşa ettiği Allah tasavvuru ve bu tasavvurun Kur'an'ın davetine icabet edenler üzerindeki yansımaları, aşama aşama insan-Allah ilişkisinin ahlâkî boyutunu gözler önüne serer.

Bu çalışmada Kur'an'ın dua kavramı üzerinden gerçekleştirildiği Allah tasavvurunu inşa sürecini ve bunun mü'min şahsiyette vücut buluşunu ele almaya çalıştık; dua kavramı üzerinden insan-Allah ilişkisinin ahlâkî boyutunun izini sürdük. Bunu gerçekleştirmek adına, bir yandan konuyla doğrudan ilgili ve İslam tarihi boyunca dua algısının oluşmasında başat rol oynayan belli başlı ayetlere nüzul süreci üzerinden yer verirken, bir yandan da Kur'an'ın dünya görüşünü ortaya koymamıza yardımcı olacak ayetlere atıflarda bulduk.

Çalışmamız, giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Bu üç bölümün ilkinde, dua kavramının sözlük ve terim anlamını, kavrama yakın ve zıt anlamlı kelimeleri inceledik. İkinci bölüm, Allah tasavvurunun dua anlayışı üzerinden inşasını ele aldığımız bölüm oldu. Üçüncü ve son bölüm ise, şahsiyet inşası bağlamında konunun irdelenmesine yer verdiğimiz bölümdür.

Kur'an ile kurduğum ilişkide öteden beri özel bir yeri olan dua kavramını bir tez başlığı altında inceleme isteğimi destekleyen ve konuya gösterdiği ehemmiyetle çalışmam boyunca bana şevk verip, yepyeni ufuklar açan değerli hocam Prof. Dr. Yaşar Düzenli'ye şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, tezin hazırlık sürecinde beni asla yalnız bırakmayan, desteğini ve dostluğunu her daim hissettiren can yoldaşım, değerli eşim Yılmaz Güney'e ve yüksek lisansa başlama kararı aldığım ilk günlerdeki endişelerimi de tezin son günlerindeki telaşlarımı da gayet faydalı ve bir o kadar da zarif tavsiyeleriyle gideren sevgili Sevim Köse Gelgeç'e teşekkürü bir borç bilirim.

Derya GÜNEY
İstanbul, 2018